

Jestrup købmand

Erik Knorborg

Min mor gav mig en gammel bog, den var kæmpestor, tung som en murstensstabel og med slidt skindbind.

Det lignede mest af alt en gammel familiebibel, men viste sig at være af mere verdsligt indhold. Næmlig en hovedbog for Jestrup Købmandshandel. Autoriseret og forsynet med herredsfogdens segl og stempelmærker for i alt 11 kr. og 33 øre. Omfattende tidsrummet fra 9/9 1901 til 7/1 1903.

Nå, så har den jo ingen historisk interesse. Det er jo vort eget århundrede og vore forældres barndomstid.

Og så alligevel. Hvor alt har forandret sig - nutidens supermarked sælger næsten ene færdigpakkede mærkevarer. Detaillist Anton Laustsen Andersen af Jestrup fik sine varer hjem i sække og tønder, og så måtte han møjsommeligt veje alting ud og pakke det ind til kunderne.

En mærkevarer har han dog kendt - han solgte Zebraer for 10 øre stykket. Ved du ikke, hvad en Zebra er, så spørg din bedstemor, hun kan fortælle dig om, hvordan man ved hjælp af Zebra ovnsværte plus en sammenkrøllet avis samt mængder af sved og knofedt kunne få selv de mest ræverøde komfurringe til at stråle som en nyslået toskilling.

Inflationen - vor tids svøbe - var begyndt allerede dengang; fra 1901 til 1903 steg et pund margarine fra 54 øre til 62 øre, og en flaske brændevin fra 24 til 32 øre. Ellers var drikkevarer nu billige dengang. Et halvt anker godt øl kostede 75 øre, en flaske aquavit 30 øre og en flaske cognac 1 kr. Kaffen kostede 1 kr. pr. pund, cikorie kun 20 øre og melis 22 øre.

Det var rørende billigt, og dog, det hele må ses på baggrund af datidens dagløn. Købmanden måtte betale 1 kr. og 50 øre i dagløn til Jens Gravsén, der har arbejdet for ham, oven i købet i mergelgraven. Hvad han så har brugt mergel til, men der har måske hørt landbrug til købmandsforretningen?

Tobak var trods alt billigt dengang, og folk købte store portioner ad gangen. Den 11/10 1901 har Chr. Sloth i Jestrup købt 5 pund, altså 2,5 kg., tobak, og det kostede 2 kr. og 50 øre.

Op mod jul er der nogle af kunderne, der har flottet sig med et helt eller halvt pund candis, til trods for, at det var dyrt og kostede 28 øre pundet. Til gengæld var det nok den gode vestindiske candis importeret direkte fra vore egne kolonier. Du ved den der candis, som man skulle slå i stykker med en hammer, og som var så dejligt fyldt med sejl-garnsstumper, når man suttede på den.

Var man rigtig nøjsom holdt man i enden af sejl-garnet og lod candisklumpen gå på omgang.

Slik var ellers ikke det store nummer dengang; men 20. januar 1903 har Jens Kræmmer flottet sig og købt et helt pund Socolade til 70 øre. Samme Jens Kræmmer må vist være kommet til penge lige på det lav, for to dage senere har han købt to vægmalerier for tilsammen 1 kr. Interessen for kunstnerisk udsmykning af hjemmet var stor dengang. Sammen med "latter" og "fjæl" har købmanden solgt mængder af fint listetræ til indramning af skilderier.

Oliekrise var et ukendt fænomen; petroleum kostede hele tiden 17 øre pr. pot. Lampeglas - af de store 10 liniere - kostede 15 øre, til en 8 liniere køkkenlampe dog kun 10 øre, og et klumrehoved, der kom til at smadre lampekuplen, fik en ny for 85 øre.

Har man ingen penge, må man hjælpe sig på anden vis. Gang på gang må købmanden tage kalveskind - hønseæg - halm - en gås - mælk o.s.v. for varer. Den 22. oktober 1902 har Jens Nielsen i Kallerup fået varer for 2 kr. ”hvorfør skal leveres en and til jul”.

Købmanden tog sig også af at låne penge ud, ganske vist kun mindre beløb. Den 3/3 1902 er P. Chr. Thomsen noteret for at have lånt 1 sok!! To dage senere har forpagter P. Christensen købt både rugmel og flormel for tilsammen 4 kr. og 50 øre. Ved samme lejlighed er han sandelig også noteret for at have lånt ” 1 sok”. Denne dag var der gang i forretningen, Niels Riis købte nemlig søm for 9 øre, og tre navngivne Jestrup-borgere mødte op og betalte deres vekselrenter, der blev for alle tre tilsammen 7 kr. og 41 øre.

Det var i det hele taget en blandet landhandel, A.L. Andersen drev. Han har solgt blærefedt for 63 øre pundet. Svinehoveder til varierende priser. Blanksværte for 5 øre og skoletasker for 50 øre. Franske træsko for 90 øre og bazartræsko for 65 øre pr. par. Krabager mand har åbenbart haft en meget stor ”levefod”, hvilken forklaring skal vi ellers give på, at han måtte betale overpris og bøde med

hele 3 kr, og 25 øre, da han flotter sig og køber to par træsko på en gang?

Jørgensen hersteds, der åbenbart var en foregangsmand, indvarsler en ny tid for landbruget - han køber kunstgødning for 1 kr. og 35 øre; han fik skam 50 pund for de mange penge. Kløge folk har sikkert rystet på hovedet og sagt: ”Mon no de ka betål sæ?”.

Metervarer, de er solgt i alenvis - naturligvis. Metersystemet blev først indført langt senere. Lasting er dyrt, det koster 200, almindeligt tøj 90, Pique 60, platilas 40 og bommesie 35. Alt i øre pr. alen.

Og Ane Sloth, Smerup, må punge ud med 35 øre for sine sikkert hårdt tiltrængte korsetstivere.

Den 7. februar slutter notaterne bogstaveligt talt midt i en linie, og der er ikke senere indført en stavelse om hvorfor. Historien om Jestrup Købmandshandel var slut. Handelen flyttede til Lyngs. Til stationsbyen.

Men protokollen selv, det var alt for dyr en ting at kassere, blot fordi en købmandsforretning gik ned med flaget. Et halvt år senere kom dens ”956 paginerede og med herredsfogdens forseglede snor gennemtrukne sider” igen til ære og værdighed. I de følgende 12 år tjente den som regnskabsbog for den lervarehandel, der blev drevet af P. Graugaard i Smerup. En handel, der strakte sig over det halve Jylland fra Ribe i syd og til Aalborg i nord. Alt det om den Smerup pottemager, det er bare en helt anden historie.

Hvem mon der kan fortælle den?

E. K.